

Denne artikkelen kan kopieres fritt og videreformidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Saxenborg gård

Av Agnar Auran

Saxenborg er et av de minste, men samtidig det best bevarte lystgårdsanlegg i Trondheim.

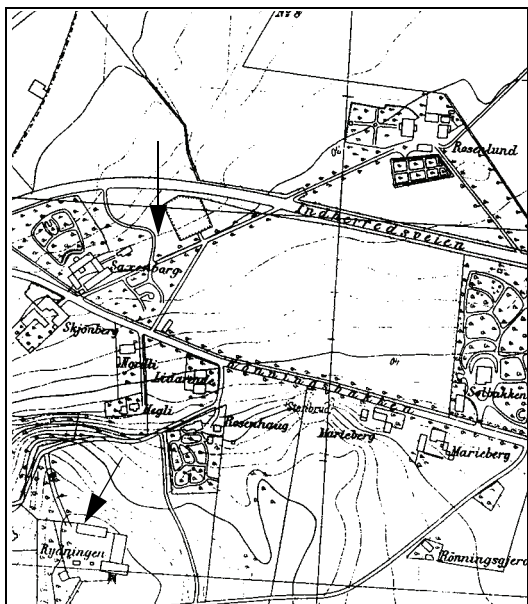
I Snorre Sturlasons *Kongesagaer* står omtalt en ”gjæv Mand i Trondhjem”, Saxe i Vik (Malvik). Sakse (nordisk) eller Saxi (norrønt) var et alminnelig navn i Norge i middelalderen. Gårdsnavn med Saxe er for eksempel Saxe-bøl, Saxegård og Saxvik.

“Sax” betyr et kort sverd (skjærende redskap av stein). Saxerne er folket som bar kort sverd i motsetning til frankerne som var spydbærere.

I 1788 fester eier av Rønningen gård husmannsplassen Saxvigplassen til Jon Olsen. Han kom fra gården Saxvig i Malvik samme år, og bodde her med kone og 2 barn til sin død i 1811. Plassen var tidligere bebodd av Arnt Saxvigen, og i enkelte skrifter brukes også navnet Arntplassen. Kjøpmann og legatstifter Ole Olsen Qvam (se artikkel s. 69) kjøpte samme år Saxvigplassen, og i tillegg et større jordstykke kalt Sukkertoppen av Nikoline Cathrine Rantzow, eier av Rønningen fra 1794. Gården får nå et areal på 70 dekar, og Qvam gir den navnet Saxenborg. Han bygger nytt gårdsanlegg, ferdig høsten 1812, og det er det som står der den dag i dag.

Saxenborg, Rønningsbakken 4. Fasaden mot hagen. Glassverandaen ble påbygd i 1890-årene.
Foto: Harald Carstens.

Utsnitt av "Kart over Trondhjem med byggebeltet" Utgitt av Trondhjem Stadsconductørkontor, 1909. Pilene peker på Saxenborg og Rydningen (Rønningen).

Saxenborg sett fra Rønningen. Lade kirke i bakgrunnen. Foto: Knut L. Vik, høsten 2009.

Hovedbygning og søndre sidebygning sett fra Rønningsbakken.

Foto: Knut L. Vik, høsten 2009.

Tegning av J. M. Berg, 1860-tallet: "Hlade gaard og kirke seet fra Rønningen". Vi ser Saxenborg i forgrunnen til venstre. Alléen går fram til eiendommen Rosenlund. Veien i forgrunnen er Rønningsbakken. Bilde utlånt av Harald Carstens.

Gården har et helt lukket gårdsanlegg. Gjennom en lav kjøreport kommer man inn på tunet, en skjermet og fredelig oase. Hovedfløya har valmtak, og rommene har gjennomlys som trønderlånene. Husets fortannede gesims og det horisontale båndet mellom etasjene er karakteristiske trekk ved empirestilen. Sidefløyene inneholdt rom for tjenestefolk, boder, størhus og en rullebod. Videre er det stall og fjøs med høylem. I Strinda Bygdebok finner vi at i 1819 var besetningen en hest, fire kyr og fire småfe.

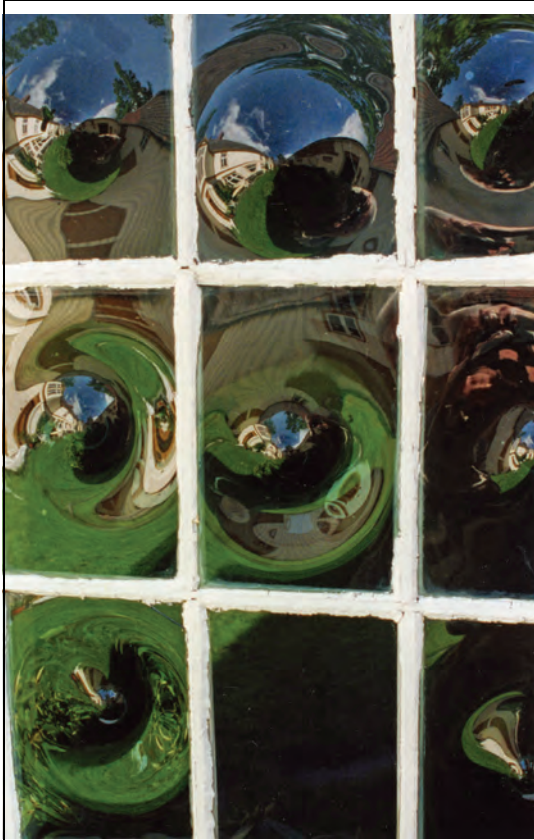
Saxenborg eies i dag av Harald Carstens, og han forteller at gården har vært i familiens eie siden 1837. Det var Haralds oldefar, Jacob Johannes Car-

stens, som kjøpte Saxenborg på auksjon etter Ole O. Qvams død i 1836. Han var født i Flensburg, sønn av en kjøpmann, og kom til Trondheim i 1807 bare 16 år gammel. Han ble kjøpmann, med tilhold der Frimurerlogen er i dag. Det året han kjøpte Saxenborg, ble Jacob valgt inn i byens 12-mannsstyre. Han var også partisipant i Rørosverket.

Hans datter Cesilie Johanna Carstens overtok gården i 1855. Hun giftet seg i 1859 med bylæge i Trondhjem, Christian Horneman Hirsch. De solgte i 1872 Saxenborg til overlærer Carl Wilhelm Carstens, nåværende eiers bestefar. Hans enke Martha Carstens (f. Lysholm Klingenberg) solgte gården til sin sønn, dosent ved NTH, Carl Wil-

Fra gårdsrommet på Saxenborg. Inngangspartiet på det nederste bildet er et påbygg fra 1890-tallet. På det øverste bildet ser vi mot fjøset og stallen. Vinduet til stallen er nærmest hjørnet mellom de to fløyene. Fjøsvinduet med galleglasset er vinduet ved siden av, til høyre for den åpne porten. Helt til høyre er kjøreporten inn til tunet. Foto: Harald Carstens (øverst) og Agnar Auran.

Refleksjoner fra fjøsvinduet. Foto: Harald Carstens.

Galleglass

I fjøsvinduet er det bevart 8 galleglass fra da bygningen var ny i 1812. Galleglasset er det dårligste og billigste vindusglasset en den gang kunne få. Det er i alt bevart 20 slike glass i de 2 uthusene - fordelt på 4 vinduer. Vindusglasset ble dengang laget av glassblåsere. En varm glassklump ble blåst opp til en stor kule. Den ble så overført til et heftejern, og pustepipen ble fjernet. Kulen ble åpnet eller delt i to. Heftejernet ble så satt i kraftig rotasjon, og glasset ble ved hjelp av sentrifugalkraften slynget ut til en sirkulær skive med diameter på omkring en meter. Etter avkjøling ble glasset skåret opp i ruter. Et slikt glass ble kalt kronglass. Ved auksjonen 23. desember 1836 etter Ole O. Qvams død, ble det opplyst at eiendommen hadde 20 fag vinduer av kronglass.

Fortykkelsen hvor heftejernet hadde sittet, ble kalt gallen - glasset derfra ble uthusets glass. Kronglasset er grønt, og galleglasset er intenst grønt. Et galleglass virker som et konvekst speil som gir et forminsket speilbilde - og hvert glass viser forskjellig bilde.

Kilde: Harald Carstens.

helm, i 1924. Han var geolog og skrev i Strinda Bygdebok, bind 1, et kapittel om berggrunnen i Strinda ("Det faste fjell"). Elisabeth og Harald ble eiere i 1952 etter å ha overtatt gården fra Haralds mor Martha Maria. Harald Carstens er også geolog og nå pensjonist. Hans kone, Elisabeth, døde i år 2000. Hun var i mange år lektor ved Gerhard Schønings skole.

Saxenborg har adresse Rønningsbakken. 4. Denne veien var hovedveien mellom Trondheim og Innherred før

Innherredsveien ble bygd. Mellom Saxenborg og gården Rosenlund gikk det en praktfull allé som vist på bildet s. 76.

I Trondheim byleksikon står det at Saxenborg gård er fredet, noe som i følge byantikvaren ikke er riktig. Men at det spesielle og praktfulle gårdsanlegget er verneverdig, er det ingen tvil om - noe vi kan takke familien Carstens, og særlig Elisabeth og Harald for. Med sin interesse for historie og bygningsmessige detaljer har ekteparet Carstens

tatt vare på og vedlikeholdt gården. For sin innsats og gode vern av anlegget ble de i 1986 tildelt Adresseavisens og Fortidsminneforeningens pris.

Saxenborg er som de andre gårdene i nabolaget utbygd med boliger og annen virksomhet. Først ble det fradelt et areal til Lademoen kirkegård. På begge sider av Innherredsveien bygde på 1950-tallet firmaet Bjarne Wist på eiendommen

Saxenborg. På østsiden går Stavne-Leangenbanen rett ved eiendommen.

Den snart 200 år gamle bebyggelsen på Saxenborg fremstår i dag velholdt, med mange spesielle, fine detaljer. Her finner vi f. eks. galleglasset, et gammelt buklete vindusglass, i flere uthusvinduer. På Saxenborg ble galleglass brukt i fjøset og andre uthus, mens det i stallen er glass av bedre kvalitet. Dette fortel-

“Salen” er navn brukt på et stort værelse (soverom) i 2. etasje over stuerommet. “Salen” er det best bevarte værelset på Saxenborg. Det er ikke gjort forandringer der siden huset ble bygd i 1812 - bortsett fra utskiftning av kronglassvinduene. Vegger, gulv og tak er av ubehandlet gran, og plankene i gulv og tak er 16-19 cm brede og 5.5 m lange uten en skjõt. Mest iøynefallende er tannsnittborden under taket og de søyle lignende utspringene på veggene, pilastre. Dette er typisk for empirestilen. Rommet er 5.6 x 5.35 m. Foto: Agnar Auran.

ler oss at hesten hadde høyere status enn kua.

I 2. etasje i hovedhuset finnes fremdeles et soverom som er beholdt slik det var i 1812.

Kilder

Samtaler med Harald Carstens.

Carstens, Harald: Skrifter om eiendommen.

Carstens, Harald: *Galleglasset- det gamle, buklete vindusglass*. Fortidsvern nr. 2, 1995.

Fasting, Lars, Havran, Jiri: *Trondheim - Gullalder 1760-1860*. s. 112-116. Oslo, ARFO forlag, 1997.

Strinda bygdebok 1, s. 130. Utgitt av Strinda bygdebokkomité, F. Bruns Bokhandels forlag, Trondheim, 1939.

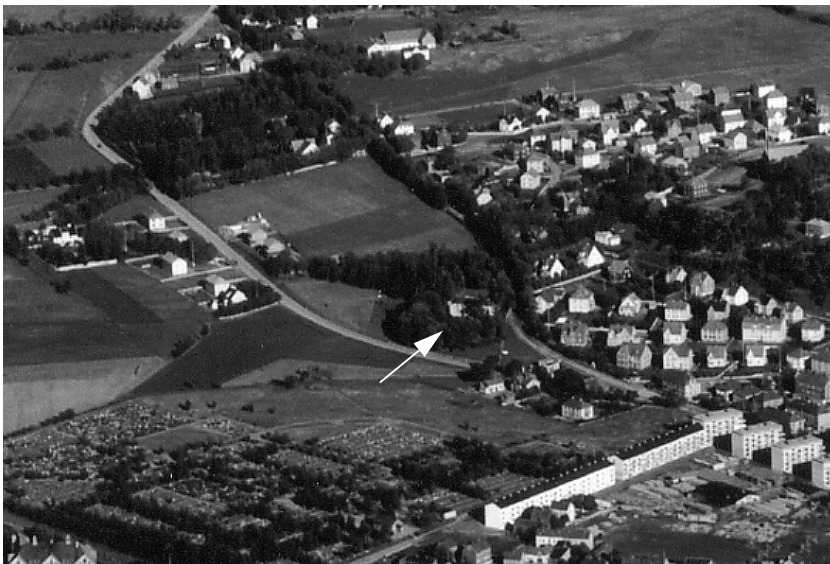

Porten inn mot gårdsrommet. Omrammingen rundt porten er opprinnelig - og identisk kopi av portalen i Kjøpmannsgt 26 (nå revet). Den er et eksempel hvordan man forsøkte å omskape steinarkitekturens detaljer til tre.

Foto: Knut L. Vik, høsten 2009

Bratberg, Terje T. V.: *Trondheim byleksikon*. Annen utgave. Kunnskapsforlaget, 2008.

Agnar Auran, f. 1938. Pensjonert gårdbruker på Øvre Tesli, Ranheim.

Området ved Saxenborg (se pil) i 1936. Vi ser Innerheredsveien og Rønningsbakken og alléen mellom Saxenborg og Rosenlund. I forgrunnen til venstre er Lademoen kirkegård. Utsnitt av flyfoto tatt av Widerøes Flyveselskap. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.